

УДК 328(477.8)"1947"

<https://doi.org/10.33402/zuz.2021-17-182-190>

Олександра СТАСЮК

доктор історичних наук

старший науковий співробітник відділу новітньої історії

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2957-0432>

e-mail: ol_stasuk@ukr.net

ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ РАД У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР 1947 РОКУ

Висвітлено особливості проведення перших виборів до місцевих Рад у західних областях УРСР в повоєнний період. Звернено увагу на пропагандистське забезпечення виборчої кампанії, а також інші ідеологічні заходи режиму, спрямовані на успішне проведення виборів. Обґрунтовано нову тактику місцевої влади, яка з метою уникнення суспільних заворушень значно знизила тиск на виборців, не змушуючи їх масово голосувати. З'ясовано, що потрібні результати голосування забезпечували владі наділені негласними повноваженнями чиновники, які фіксували потрібні показники. Вказано на підвищення електоральної активності громадян порівняно з виборами до Верховних Рад СРСР (1946) та УРСР (1947), що було наслідком утвердження радянської влади в регіоні, а також потребою людей інтегруватися до силоміць нав'язаної політичної системи. Водночас зауважено зниження інтересу до виборчих кампаній не лише на суспільному рівні, але й з боку організаторів через замовний характер процесу та заздалегідь визначені результати голосування. На практиці це оберталось численними помилками й недотягненнями в роботі виконкомів і членів виборчих дільниць, що додатково дискредитувало радянську виборчу систему в очах місцевого населення. Наголошено на подальшому критичному ставленні більшості населення західноукраїнських областей до демократії радянського зразка, що знаходило відображення у явних та прихованих формах протесту під час підготовки та проведенні виборів.

Ключові слова: вибори, СРСР, УРСР, місцеві ради.

У грудні 1947 р. представники режиму нарешті наважилися на проведення виборів до місцевих органів влади, які довгий час відкладали, незважаючи на те, що останні вибори до місцевих Рад в УРСР відбулися в грудні 1939 р. (у західних областях – у грудні 1940 р.). Організація виборів до місцевих органів влади була значно складнішим та трудомісткішим завданням для представників режиму, ніж вибори до Верховних Рад СРСР і УРСР. Проблема полягала не лише у значно ширшій структурованості виборчих округів, потребі задіяти величезну кількість людей для їхнього обслуговування, більшому обсязі виборчої документації, а й у характері стосунків між кандидатами в депутати та виборцями, а відповідно – населенням і владою. Якщо з висуваннями до ВР СРСР і УРСР більшість громадян не були знайомі, а високий суспільно-політичний

статус цих осіб здебільшого стримував критичні виступи на їхню адресу, то кандидати в депутати до обласних, районних, а особливо сільських та селищних Рад були добре знаними членами місцевих громад і не раз ставали об'єктом критики на передвиборчих зборах. Так вибори до місцевих органів влади викликали значно більший резонанс у суспільстві, що потребувало відповідної реакції з боку представників режиму.

Для практичного керівництва роботою з підготовки виборів до місцевих Рад у жовтні 1947 р. рішенням ПБ ЦК КП(б)У утворено комісію Політбюро ЦК КП(б)У під головуванням М. Гречухи у складі Л. Мельникова, К. Литвина, А. Єпішева, М. Бажана, В. Нижника, А. Колибанова, М. Мітрохіна та Т. Агашкової. Водночас в апараті Президії ВР УРСР створено оперативну групу під керівництвом П. Лукіна, члени якої закріплювалися за певними областями з метою збору інформації та консультування членів облвиконкомів з питань проведення виборів і розв'язання суперечливих моментів, яких виникало на місцях чимало. Щодня підсумовану членами оперативної групи інформацію про перебіг виборчої кампанії в республіці надавали вищому керівництву партії та уряду, що забезпечувало швидке реагування на виявлені недоліки та своєчасне доведення до облвиконкомів вказівок ЦК КП(б)У. У другій половині жовтня 1947 р. за рішенням ЦК КП(б)У на допомогу обкомам в організації передвиборчих заходів було відряджено 27 осіб – працівників апарату Президії Верховної Ради УРСР та низки центральних республіканських організацій, а наприкінці грудня – 235 слухачів республіканської партійної школи при ЦК КП(б)У та сотні активістів, які «надали місцевим органам влади вагому допомогу у розгортанні ідейно-масової роботи на виборчих дільницях та безпосередньо у проведенні голосування»¹. Активну діяльність під час виборів розгорнуло утворене 1947 р. Всесоюзне товариство з розповсюдження наукових та політичних знань, пізніше перейменоване в товариство «Знання». Зокрема, під час виборчої кампанії до місцевих органів влади у грудні 1947 р. до читання лекцій з тематики ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У в Українській РСР залучили 475 найкращих лекторів і доповідачів².

Провідним лейтмотивом агітації під час виборчих кампаній залишалися гасла про демократичність радянської політичної системи, турботу партії і уряду про потреби трудящих та всезагальну підтримку владних ініціатив народом. Однак жорсткий адміністративний тиск на населення, численні побутові проблеми (відсутність житла, одягу, продуктів харчування та засобів гігієни тощо), які роками не вирішувалися, знижували інтерес громадян до радянських політичних акцій та ускладнювали місцевій владі роботу з їхньої організації. Усвідомивши, що на хвилі популізму вирішити проблему не вдасться, влада напередодні виборів влаштувала кілька продуманих піар-кампаній. Зокрема, у грудні 1947 р. (буквально за тиждень до виборів) скасовано карткову систему і впорядковано державне ціноутворення на продовольчі та промислові товари. І хоча нові фіксовані ціни виявилися значно вищими від довоєнних комерційних, а скасуванням карткової системи влада фактично знімала з себе відповідальність за гарантоване

¹ Отчет о подготовке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы депутатов трудящихся по Украинской ССР. 21 декабря 1947 г. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України* (далі – ЦДАВО України). Ф. 1. Оп. 20. Спр. 136. Арк. 21.

² Информация о ходе подготовки к выборам в местные Советы депутатов трудящихся Украинской РСР за 6 ноября 1947 г. *ЦДАВО України*. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 16. Арк. 53, 72.

постачання населення товарами і продуктами харчування, правду приховали за завісою потужної пропагандистської кампанії про «успіхи радянської економіки та колгоспного ладу, які забезпечили швидку та ефективну відбудову країни»³. Належного ідеологічного супроводу надали також грошовій реформі, що мала виразний конфіскаційний характер, адже наявні грошові накопичення населенню обмінювали у співвідношенні 1:10. Влада безсоромно грабувала своїх громадян також за допомогою щорічних примусових державних позик. Проте багато людей добровільно жертвували гроші державі, адже участь у таких акціях представники режиму широко трактували як вияв патріотизму, високої громадянської свідомості та любові до радянської Батьківщини.

Аби зацікавити населення виборчим процесом, сталінське керівництво намагалося оптимізувати роботу представницької гілки влади та підвищити інтерес населення до роботи Рад. У республіці проведено звітну кампанію депутатів та членів виконкомів місцевих Рад перед виборцями під гаслами «зміцнити радянську законність і державну дисципліну в роботі радянських та господарських органів»⁴, розширити зв'язок Рад з масами, залучити новий широкий актив трудящих до роботи Рад. Проте оптимізацію проводили дуже обережно, адже зростання політичної та громадянської активності людей було як бажаним, так і небезпечним явищем для представників режиму, оскільки могло спровокувати відбір кандидатів у владу поза партійним контролем.

У західних областях влада продовжувала дотримуватися нової виборчої тактики, випробуваної у лютому 1947 р. під час виборів до ВР УРСР, яка забезпечила їй відносний спокій населення, а водночас – потрібні результати. Зважаючи на нові обставини, чиновники в загальнореспубліканських звітах уже не виділяли ситуацію з виборами у західному регіоні як таку, що потребує особливої уваги, а розглядали її нарівні з іншими областями УРСР, підкреслюючи корисні для режиму зміни в настроях західних українців. Зокрема, в інформації першого секретаря Львівського обкому КП(б) І. Грушецького від 18 серпня 1947 р. про настрої в середовищі місцевої інтелігенції зазначалося: «Основна маса місцевої інтелігенції міцно стоїть на позиціях активної участі в громадсько-політичному житті області і міста, впевнено і усвідомлено переходить на позиції радянського світогляду»⁵.

Підготовка виборів до місцевих органів влади в організаційно-технічному аспекті повторювала основні етапи організації виборів до ВР СРСР і УРСР. Відрізнялися лише терміни реалізації виборчих процедур, які були дещо стислішими. Утворення виборчих округів, формування складу виборчих комісій, укладання списків виборців, виготовлення виборчої документації тощо, зважаючи на попередній досвід, уже були доведені владою до автоматизму. Попри це, у роботі виконкомів траплялися численні недотягнення, пов'язані з недбальством чи некомпетентністю відповідальних осіб, адже шаблонне проведення виборчих процедур та заздалегідь визначені результати голосування знижували увагу відповідальних осіб до проведення виборів. Так, під

³ Пихоя Р. Г. Советский Союз: история власти» 1945–1991. 2-изд., испр. и доп. Новосибирск: Сибирский хронограф, 2000. С. 17–18.

⁴ Довідка про перебіг підготовки до виборів обласних, окружних, районних, міських, сільських і селищних Рад депутатів трудящих. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 51.

⁵ Інформація Львівського обкому КП(б)У ЦК КП(б)У про інтелігенцію Львівщини та контингент вступуючих у львівські вузи. *Культурне життя в Україні. Західні землі: документи і матеріали* / за ред. Ю. Сливки. Київ: «Наукова думка», 1995. Т. 1: 1939–1953. С. 438.

час виборів до місцевих рад другого скликання, згідно з новим «Положенням про вибори в обласні, міські, сільські та селищні Ради депутатів трудящих», затвердженим Указом Президії Верховної Ради УРСР 9 жовтня 1947 р. змінено норми утворення виборчих округів по виборах в обласні та міські Ради депутатів трудящих, що значно збільшило їхню кількість. Однак далеко не всі виконкоми вчасно зреагували на ці зміни, внаслідок чого в кількох областях формування округів відбулося з відхиленням від виборчих норм, передбачених «Положенням про вибори...». Такі факти зафіксовані у Ровенській, Сталінській, Тернопільській, Дрогобицькій, Вінницькій та інших областях⁶, де було значно занижено кількість округів. Владі довелося спішно виправляти ситуацію, внаслідок чого у кількох районах Сталінської, Тернопільської та Кам'янець-Подільської областей утворення виборчих округів та публікація інформації про це в пресі були здійснені зі запізненням.

Чимало порушень зафіксовано під час утворення виборчих комісій. Так, у Червоноармійському р-ні Ровенської обл. склад районної виборчої комісії затверджений не рішенням облвиконкому, як цього вимагає «Положення...», а рішенням виконкому райради, опублікованим у районній газеті⁷. Намагаючись сформувати кишеньковий склад комісії з метою забезпечити себе від будь-яких несподіванок під час підрахунку голосів, чиновники призначали до їхнього складу передовсім перевірених людей. Зокрема, зі загальної кількості членів обласних виборчих комісій (305 осіб), створених у листопаді 1947 р., майже половина – 152 (49,8 %) були членами і кандидатами у члени КП(б)У, 22 (7,2 %) – членами ВЛКСМ. У західних областях роботу виборчих комісій додатково контролювали за рахунок активістів, відряджених з інших регіонів республіки. Так, у західних областях (Ізмаїльській та Закарпатській) виборчі комісії майже наполовину склалися з приїжджих (47,7 %), яким традиційно відводили керівні ролі⁸. У складі обласної виборчої комісії в Тернопільській обл. не виявилось жодного місцевого мешканця⁹, а до складу окружних виборчих комісій увійшло лише 32 % місцевих¹⁰.

Владі до дня виборів не вдалося належним чином налагодити зв'язок центру з округами. У зв'язку з цим секретар Президії ВР УРСР В. Нижник 4 листопада 1947 р. розкритикував звіт уповноваженого Міністерства зв'язку УРСР по виборах, надісланий до Президії ВР УРСР, за порушення термінів виконання робіт, необґрунтовані фінансові вимоги, відверті інсинуації з метою приховування своєї бездіяльності¹¹.

⁶ Отчет о подготовке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы... Арк. 24–26.

⁷ Справка о ходе подготовки к выборам в областные, окружные, районные, городские, сельские и поселковые Советы депутатов трудящихся. 1947 г. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 60.

⁸ Отчет о подговке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы... Арк. 21.

⁹ Справка о качественном составе городской избирательной комиссии по выборам в городской совет депутатов трудящихся. г. Тернополь. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.). Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1888. Арк. 4.

¹⁰ Там само.

¹¹ Докладная записка о мероприятиях по обеспечению средствами связи избирательной кампании по выборам в местные Советы депутатов трудящихся Украинской ССР, пред-

Однак справа так і не зрушилася з місця. Під час урядової перевірки 16 грудня 1947 р. упродовж усього дня не було зв'язку з Херсоном, Миколаєвом, Луцьком, Ровно, Запоріжжям, однієї години – з Сумами. Під час розмови з Тернополем був незадовільний звук, а зв'язок з Ужгородом постійно переривався. Щоби встановити зв'язок зі Львовом, Станіславом та Дрогобичем, зв'язківці витратили понад чотири години. Наступного дня і 18 грудня зв'язок функціонував іще гірше¹².

На проведення виборів влада виділила 23 272 000 руб. (зокрема для західних областей – 5 786 000 руб.)¹³, у зв'язку з чим дещо покращилася матеріальна база виборчих дільниць. Майже всі вони розташовувалися у пристосованих приміщеннях і мали відповідне устаткування. Випадки розташування виборчих дільниць у приватних помешканнях зафіксовані лише в Дубенському та Корецькому р-нах Ровенської обл.¹⁴. Проте у віддалених від райцентрів районах все ще траплялися виборчі дільниці, на яких бракувало найнеобхіднішого, адже частину майна використовували не за призначенням, іншу – розкрадали. Так, у Херсонській обл. безслідно зникла партія паперу (620 кг), призначена для виборчих комісій, і станом на лютий 1948 р. владі так і не вдалося з'ясувати, куди вона поділася¹⁵. Оснащення багатьох виборчих дільниць затримувалося через об'єктивні причини, адже 12–15 % з них розміщувалися у школах та інших навчальних закладах, де тривало навчання, тому виборчі кабінети та меблі планували там поставити за 2–3 дні до виборів¹⁶.

Особливо складним етапом підготовки виборів до місцевих органів влади в західних областях виявилася організація і проведення передвиборчих зборів з висування кандидатів у депутати. Партійцям не завжди вдавалося зібрати кворум, адже такі заходи місцеві сприймали як надокучливу формальність. Так, мешканка с. Матейки Цуманського р-ну Волинської обл. М. Демчук, обрана кандидатом на районні передвиборчі збори у листопаді 1947 р., казала: «Ми їдемо не зі своєї волі, а нас насильно везуть на ці збори, над нами всі мешканці села сміються»¹⁷. З метою знизити протестні настрої населення влада намагалася максимально політизувати вказану процедуру, масово висуваючи до складу обласних, окружних і районних Рад кандидатуру Й. Сталіна та його найближчих соратників. Лише у Львівській обл. кандидатура Й. Сталіна до складу обласної та районних Рад була виставлена на передвиборчих зборах 964 рази, Молотова – 888, Кагановича – 835, Хрущова – 829¹⁸. Незважаючи на це, чимало провладних

ставлення Уполномоченным Министерства связи УССР. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 1–4.

¹² Доповідна записка. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 8–9.

¹³ Розподіл коштів на проведення виборів до місцевих Рад депутатів трудящих Української РСР. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 39.

¹⁴ Доповідна записка про підготовку та проведення виборів до місцевих Рад депутатів трудящих від 17 грудня 1950 р. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 249. Арк. 53–54.

¹⁵ Отчет о подготовке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы... Арк. 15.

¹⁶ Про готовність дільничних виборчих комісій до проведення виборів. ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 17. Арк. 25.

¹⁷ Галузевий Державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф. 16. Оп. 1. Спр. 562. Арк. 35.

¹⁸ Отчет о подготовке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы... Арк. 43.

кандидатур зазнали нищівної критики з боку виборців і були відхилені як не гідні представляти інтереси громад. Причиною відхилення найчастіше ставали непрофесійність, кар'єризм, бездіяльність, низький моральний рівень висуванця. Зокрема, по Українській РСР серед кандидатів до райрад та міськрад було відхилено 15 осіб, а до сільських Рад – 172 особи, тож владі довелося шукати альтернативу 187 кандидатам¹⁹. Лише в Тернопільській обл. було 42 випадки відхилення кандидатів до сільських Рад (у Підгаєцькому р-ні – 11, Білобожницькому – 8, Підволочиському – 6, Копиченському – 5 тощо). У Волинській обл. громадяни відхилили 15 зареєстрованих кандидатів до сільських Рад, 2 – до міських та 3 – до районних²⁰.

Активно протестували проти висунутих партійцями кандидатів у владу мешканці інших областей УРСР. Так, 14 листопада 1947 р. на зборах працівників колгоспу ім. Сталіна Верхньохортицького р-ну Запорізької обл. селяни відкинули кандидатуру районного прокурора Польського, а натомість запропонували місцевого голову колгоспу²¹. Збори робітників та службовців Даріївської МТС на Херсонщині висунули свою кандидатуру з середовища кращих трактористів, замість кандидатури, запропонованої райкомом КП(б)У²². Непоодинокими були випадки відхилення кандидатів через релігійні переконання. Зокрема, громадянка Лях у Броварському р-ні Київської обл. була знята з реєстрації кандидатів у депутати райради через те, що вийшла заміж і вінчалася в церкві²³.

Чимало людей самі відмовлялися балотуватися до органів влади: одні не бачили перспектив у депутатській діяльності за наявної управлінської системи, інші – через страх опинитися під прицілом спецслужб, які ретельно перевіряли біографії висуванців. Адже випадків, коли кандидатуру знімали з виборчих перегонів через «хиби», виявлені в біографії кандидата (непролетарське походження, співпраця з нацистами під час Другої світової війни, проживання родичів за кордоном, зв'язки з повстанцями тощо), траплялося чимало. Зокрема, в листопаді 1947 р. у с. Білки Іршавського округу на Закарпатті було знято з реєстрації представника заможної частини селян, якого оголосили кулаком²⁴. У с. Вибранівка Копиченського р-ну Тернопільської обл. кандидатуру Є. Кортило відхилили через антирадянські висловлювання, а кандидата в депутати Радехівської райради Львівської обл. Н. С. Лаврик – за зв'язок з «бандою»²⁵.

Загалом по республіці відмовилися від обрання до сільських Рад 136 осіб, з них понад половину – у західних областях. До прикладу, у Львівській обл. зафіксовано 44 випадки, Ровенській – 30, Закарпатській – 18, Львівській – 16²⁶, що було пов'язано з діяльністю підпілля ОУН. Так, 19 листопада 1947 р. у Станіславській обл. по Коломийському сільському виборчому округу № 50 «залякана бандерівцями» колгоспниця

¹⁹ Там само. Арк. 43, 52.

²⁰ Там само. Арк. 54.

²¹ Информация о ходе подготовки к выборам в местные Советы депутатов... Арк. 80.

²² ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 16. Арк. 122.

²³ Там само.

²⁴ Там само. Арк. 71.

²⁵ Отчет о подготовке и проведении выборов в областные, окружные, районные, городские, районные в городах, сельские и поселковые Советы... Арк. 52.

²⁶ Там само. Арк. 55.

Ганна Василівна Сисок в останній момент відмовилася балотуватися до райради, чим затримала процедуру реєстрації кандидатів у депутати на кілька днів²⁷. Інколи з цих же причин висуванець відмовлявся балотуватися уже після реєстрації, як це сталося в Нижньо-Устрицькому р-ні Дрогобицької обл.²⁸.

У грудні 1947 р. «добровільно» голосуючих було значно більше, ніж під час попередніх виборів. Люди пояснювали свою позицію тим, що більшовики все одно проведуть вибори за власним сценарієм, і не хотіли наражатися на репресії. Інші приходили на виборчі дільниці з наміром викреслити висуванця або зіпсувати бюлетень²⁹. Повстанська звітність у цей період все ще фіксує випадки масового бойкоту виборів. Зокрема, у с. Колоколин Рогатинського р-ну Станіславської (тепер – Івано-Франківської) обл. прийшли на виборчу дільницю і проголосували лише 25 мешканців, переважно члени сільського активу, яких притримали представники влади у виборчому приміщенні ще звечора. Решта – відмовилися, незважаючи на те, що енкаведисти обійшли з урною кожену хату³⁰. Подібна ситуація зафіксована у селах Григорів, Мурів, Підмихайлівці, Вільхова, Бахманка, Воскресінці, Васючин, Радванів та інших цього ж району³¹. У с. Нагірне (до 1945 р. – Пакість) Мостиського р-ну Дрогобицької обл. (тепер Львівська обл.) на 10 год не було віддано жодного голосу, хоча уповноважений по виборах повідомив у район, що проголосувало 170 виборців³². Однак у міру того, як система себе утверджувала, протестні голоси слабшали. Особливо апатичні настрої демонструвало стероризоване репресіями західноукраїнське суспільство. Якщо під час виборів до місцевих рад у західних областях УРСР 1940 р. не отримали необхідної кількості голосів кандидати по 68 виборчих округах до сільських рад і по одному виборчому округові по виборах до міської Ради депутатів трудящих, то під час виборів до місцевих рад другого скликання (1947) тут не було забалотовано жодного кандидата (водночас по Українській РСР забалотовано 11 депутатів до сільських рад). Під час аналогічних виборів третього скликання (17 грудня 1950 р.) таких прецедентів у республіці нараховувалося тільки п'ять, з яких лише один – у західному регіоні (Ровенська обл.)³³.

Отже, підготовка та проведення виборчих кампаній до ВР СРСР, УРСР та місцевих органів влади у 1946–1947 рр. з огляду на повоєнні труднощі виявилися для влади непростим завданням на всій території Української РСР. Проте особливо складна ситуація була в західних областях, де населення виявляло вороже ставлення не лише до «радянської демократії», а й до сталінського режиму загалом. Вибори тут відбувалися на тлі жорсткого протистояння влади й населення, що унеможливило їхній нормальний перебіг. Документи фіксують численні випадки небажання західних

²⁷ Информация о ходе подготовки к выборам в местные Советы депутатов... Арк. 95.

²⁸ ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 17. Спр. 16. Арк. 113.

²⁹ ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 73. Арк. 73.

³⁰ Звіт про перебіг виборів до місцевих Рад у грудні 1947 р. у Рогатинському районі (Станіславщина). ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 39. Арк. 160.

³¹ Там само. Арк. 160–178.

³² Протокол про хід виборів до обласних, районних та сільських Рад в дні 21. XII. 1947 р. Круkenицький район. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 276. Т. 39. Арк. 183.

³³ ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 90. Арк. 3.

українців співпрацювати з владою у справі організації та проведення виборів з ідеологічних міркувань, що виявлялося у формі ігнорування передвиборчих заходів, відмови від голосування, відвертого шкідництва та саботажу. За таких обставин порушення представниками режиму законодавчих принципів механізму проведення виборів стало неминучим, що додатково провокувало протестні виступи населення.

Незважаючи на майже повний бойкот виборів населенням регіону під час усіх вказаних виборчих кампаній, офіційні результати засвідчили «блискучу перемогу блоку комуністів і безпартійних», що насправді стало наслідком масових фальсифікацій під час підрахунків голосів, таємно санкціонованих панівною верхівкою. У будь-якому демократичному суспільстві такі вибори вважалися б недійсними. Однак представники режиму не лише заявили про їхню повну легітимність, а й оголосили про майже 100-відсоткову підтримку влади населенням, сфальсифікувавши результати голосування. Використовуючи ідеологічний, фізичний, військовий, адміністративний та морально-психологічний тиск на населення, влада придушила громадянську активність західноукраїнського суспільства, яка була достатньо високою порівняно з громадянською свідомістю українців східних, центральних та південних територій, знищивши в його середовищі зародки громадянського суспільства. Ступінь фальсифікації виборів в УРСР, як і Радянському Союзу загалом, сьогодні оцінити майже неможливо з огляду на відсутність матеріалів будь-яких громадських опитувань у радянські часи. Однак про наявність широких протестних настроїв у регіоні можна судити на основі матеріалів спецслужб, націоналістичного підпілля та спогадів очевидців подій, які зафіксували сотні антирадянських дій і висловлювань із боку місцевого населення, спрямованих на зрив виборів. Водночас партійно-радянська і повстанська звітність на кінець 1947 р. свідчать про певне збільшення лояльності населення щодо урядових виборчих кампаній, проте ставлення західних українців до демократії радянського зразка залишалось критичним, що знайшло вияв під час виборчих кампаній 1950–1953 рр.

REFERENCES

Informatsiia Lvivskoho obkomu KP(b)U TsK KP(b)U pro intelihentsiiu Lvivshchyny ta kontynhent vstupaiuchykh u lvivski vuzy. (1995). In Slyvka Yu. (Ed.), *Kulturne zhyttia v Ukraini: Zakhidni zemli. Dokumenty i materialy* (Vol. 1, p. 438). Kyiv: «Naukova dumka» [in Ukrainian].

Pykhoia, R. H. (2000). *Sovetskyi Soiuz: istoriia vlasti 1945–1991* (2nd ed.). Novosibirsk: Sibirskii khronograf [in Russian].

Oleksandra STASIUK

Doctor of Historical Sciences

Senior Research Fellow Department of Contemporary History

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2957-0432>

e-mail: ol_stasuk@ukr.net

ELECTIONS TO LOCAL COUNCILS IN THE WESTERN REGIONS OF THE UKRSSR IN 1947

The features of the first elections to local councils in the western regions of the UkrSSR in the postwar period are highlighted. Attention is paid to the propaganda support of the election campaign, as well as other ideological measures of the regime aimed at the successful conduct of the election. New tactics of local authorities are substantiated, which in order to avoid mass riots have significantly reduced the pressure on voters without forcing them to vote en masse. The required results of the vote were provided to the authorities by officials with unspoken powers, who recorded the required indicators. The increase in the electoral activity of citizens in comparison with the elections to the Supreme Soviets of the USSR (1946) and the UkrSSR (1947) is indicated. It is emphasized that this was a consequence of the establishment of Soviet power in the region, as well as the need for people to integrate into the forces of the imposed political system. At the same time, there was a decrease in interest in election campaigns not only at the public level, but also on the part of the organizers of the process due to the custom nature of the process and pre-determined voting results. In practice, this resulted in numerous mistakes and shortcomings in the work of executive committees and members of polling stations, which further discredited the Soviet electoral system in the eyes of the local population. Emphasis was placed on the further critical attitude of the majority of the population of the western Ukrainian regions to the Soviet-style democracy, which was manifested in overt and covert forms of protest during the preparation and conduct of elections.

Keywords: elections, the USSR, the UkrSSR, local councils.